

ÁRKÁDIA

a történelem és irodalom
tanításának megújításáért

KISKÖNYVTÁR

A Magyar Királyság a késő középkorban

Luxemburgi Zsigmond uralkodása
Mátyás király és kora
Habsburgok és Jagellók között
a Jagellók kora
a mohácsi vész
reneszánsz versus gótika

TÖRTÉNELEM

6.

KRONOSZ KIADÓ

A Magyar Királyság
a késő középkorban

ÁRKÁDIA

a történelem és irodalom
tanításának megújításáért

ÁRKÁDIA KISKÖNYVTÁR

---

a Kronosz Kiadó, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészeti- és
Társadalomtudományi Kar Történettudományi Intézetének
és Irodalomtudományi Intézetének
közös sorozata

Sorozatszerkesztő

Gózszy Zoltán

(történelem)

Milbacher Róbert

(irodalom)

Sorozatterv: Erőss Zsolt

ÁRKÁDIA KISKÖNYVTÁR

TÖRTÉNELEM

6.

A Magyar Királyság a késő középkorban

Szerkesztette

Gózsy Zoltán és Varga Szabolcs

Kronosz Kiadó

Pécs, 2021

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó gondozásában
2021-ben megjelent nyomtatott kötet változatlan kiadása

print ISBN 978-615-6339-13-3

pdf ISBN 978-615-6339-14-0

ISSN 2559-8783

© Szerzők

© Szerkesztők

© Kronosz Könyvkiadó Kft.

Tartalom

Előszó

7

C. Tóth Norbert

Luxemburgi Zsigmond uralkodása

11

Pálosfalvi Tamás

Magyarország politikai történetének vázlata, 1440–1457

38

Horváth Richárd

Mátyás király és kora

A király személye és az ország irányítása

59

Varga Szabolcs

A Jagellók kora (1490–1526)

83

B. Szabó János

A mohácsi vész

109

Mikó Árpád

Reneszánsz versus gótika

Stílusváltozatok a magyarországi művészetben
a középkor végén

131

Előszó

Az Árkádia Kiskönyvtár újabb kötetében hat tanulmány kapott helyet, amelyekből az Olvasó végigkövetheti a magyar történelmet Luxemburgi Zsigmondtól egészen a mohácsi csatáig. A magyar történettudomány az 1387–1526 közötti időszakot összefoglalóan késő középkornak nevezi, melyben olyan hosszú távon is jelentős események „léptek be” a Magyar Királyság történetébe, mint az oszmán fenyegetés, a rendiség, a humanizmus vagy éppen a reneszánsz. Mindegyik máshogy hatott: pusztította, gyarapította, de mindenképp alakította az ország sorsát. Ez időben lett Buda a királyság európai léptékben is jelentős fővárosa, emelkedett fel Pozsony, a kora újkorban kényszerűségből fővárossá váló település, készült el a híres gótikus szárnyas oltár az erdélyi Berethalmon, az első hazai nyomtatott könyv Hess András nyomdájában, és az első magyar nyelven írt szerelmes levél Thurzó Elektől Székely Magdolnának.

A magyar Olvasó joggal gondolhatja, hogy sokat tud erről a korról, mindenesetre többet, mint a megelőző évszázadokról. Elég csak belelapozni Lengyel Dénes évtizedeken át népszerű, *Régi magyar mondák* című könyvébe, és látjuk magunk előtt Garai Miklós nádort, ahogy élete árán védelmezi Anjou (I.) Lajos özvegyét és lányát a felkelőktől, a konstanzi zsinatra érkező Zsigmondot,

látjuk Hunyadi Jánost megannyi oszmánok ellen vívott ütközetben, Hunyadi Lászlót a siralomházban, majd a vérpadon, Mátyás királyt humanista barátai között adomázva, II. Ulászlót, amint éhesen várja szakácsát, hogy végre megérkezzen ebédje a lacikonyháról, és az ifjú és meggondolatlan II. Lajost, ahogy éppen megtalálják holttestét a Csele iszapjában. Megannyi történet és hozzájuk tartozó kép, amelyek azonban nem hat évszázad távolából üzennek, hanem Liezen-Mayer Sándortól és Kovács Mihálytól Madarász Viktoron, illetve Wagner Sándoron át Benczúr Gyuláig bezárólag – hogy csak a legismertebb festőket említsük – a 19. század emberének felfogását örökítették meg. Ugyanez elmondható a magyar költészetéről is, hiszen Kölcsey, Vörösmarty és Arany egyaránt előszeretettel merítettek a 15. századi hősi múltból, ha ihlet és téma kellett, és a *Vasárnapi Újság* és *Családi Lapok* aktuális számaiból tízezrek ismerhették meg Kinizsi Pál, Bátor István hőstetteit, illetve Kemény Simon és Dobozi Mihály önfeláldozását. A 19. század magyar irodalma és művészete (sokszor tragikus) hősökkel és gyenge jellemű áruelőkkel népesítette be a magyar késő középkort, ez a kép került be az akkor megszülető tankönyvekbe, és ezért érezhetjük még mindig ismerősnek e kort, sokkal inkább a művészeknek, mintsem a tudósoknak köszönhetően.

A történeti kutatások azonban nem álltak meg, és folyamatosan születtek olyan eredmények, amelyek árnyalták ezt a karakteres képet, az elmúlt néhány évtizedben pedig túlzás nélkül állíthatjuk, hogy alapvetően megváltozott a szűk történészi szakma tudása a magyar

késő középkorról. Elég volt a korábban nem vagy kevésbé ismert levéltári iratokat feltárni, elolvasni és értelmezni, illetve a hazai eseményeket egy sokkal szélesebb európai összefüggésrendszerbe elhelyezni, s azonnal más megvilágításba került Zsigmond királyunk uralma, V. László és kora, a Hunyadiak szerepe Jánostól egészen az unokáig, Corvin Jánosig bezárólag, valamint a Jagellók eddig egyöntetűen lesajnált igyekezete az ország megmentéséért. Az eddig negatív figurák kedvezőbb megítélésűvé váltak, a piedesztálra emeltekre realisabb, emberibb értékelések készültek, és az egész hosszú tizenötödik század immár nem a gyors felívelés, majd a villámgyors hanyatlás, hanem a lassú, ám töretlen gyarapodás időszakává vált a legújabb elemzésekben. Persze ez az „elég volt” rengeteg tanulást, készülést és munkát jelentett a mindennapokban, és korántsem beszélhetünk a kutatások befejezéséről, hiszen továbbra is rengeteg a fehér folt, de a történettudományban ez teljesen normális.

E kötet tehát egy állapotjelentésnek is felfogható, ma ezt tudjuk megfogalmazni az úgynevezett vegyesházi királyok Anjouk utáni koráról. Erről az új, a korábinál mindenképp eltérő értelmezésről szól a kötetben olvasható hat tanulmány, amelyek igazodva a tankönyvi leckék témáihoz, kronologikus rendben követik egymást. A szövegek elolvasása után kirajzolódó kép nyomán megkerülhetetlen a „mi lett volna ha” kérdés korántsem történelmietlen felvetése. Hiszen immár világosan látszik, hogy nem belső gyengeségből, önnön zülléséből fakadóan szakadt szét az ország a 16. században, hanem a

déli határokon feltűnő, mind hatalmasabb Oszmán Birodalom agresszív hódító politikája okozta a vesztét. A késő középkor legfontosabb újdonsága tehát valójában az volt, hogy kicsúszott a magyar elit kezéből az irányítás, és sorsa Edirnében, majd 1453-tól Isztambulban dőlt el. Ezt egyébként az egymást követő magyar királyi udvarokban viszonylag hamar felismerték, és emiatt törekedtek folyamatosan egy nagyobb közép-európai dinasztikus állam megszervezésére az osztrák és cseh tartományokkal közösen. Talán ha Luxemburgi Zsigmond királyságait sikerül egy kézben tartani, lett volna némi esély a szultánok hatalmával szemben. Ha innen nézzük, akkor Habsburg (I.) Albert halálakor 1439-ben veszett el a remény, miután a magyar előkelők épp az oszmán fenyegetés miatt nem várták meg Utószülött László felcseperedését, és kerestek inkább lengyel földön új királyt maguknak. Persze lehet ezzel a véleménynyel vitatkozni, és mindebből nem következett törvénytörően Mohács, pláne nem Világos és Trianon, de úgy tűnik, hogy immár az 1459-ben rettegett szomszédává váló keleti nagyhatalmon múlt, hogy állandó támadásával mikor öröli fel teljesen a magyar ellenállást. Erre végül 1526-ban került sor, de a hatalmas vereség ellenére a késő középkor gazdagsága és vitalitása nem múlt el azonnal és nyomtalanul, hanem töredezetten, gyengében, de tovább élt Pozsonyban, a dunántúli nemesi kastélyokban, a felvidéki városokban, erdélyi udvarházakban és a hódoltságai mezővárosokban. Úgy tűnik, hogy a késő középkor anyagi és intellektuális felhalmozása lett a fedezete a kora újkori túlélésnek.

Kiadja a Kronosz Könyvkiadó Kft., Pécs
Felelős kiadó a kft. ügyvezetője
Felelős szerkesztő: Erőss Zsolt

www.kronoszkiado.hu

Megjelent:

- **Eszmetörténet** – Árkádia Kiskönyvtár, Történelem 1.
Szerkesztette: Dévényi Anna és Gőzsy Zoltán
- **A holokauszt témája az irodalomban** – Árkádia Kiskönyvtár, Irodalom 1.
Szerkesztette: Kisantal Tamás és Mekis D. János
- **Magyarország a 20. században** – Árkádia Kiskönyvtár, Történelem 2.
Szerkesztette: Bánkuti Gábor, Dévényi Anna, Gőzsy Zoltán
- **Az abszolutizmus kora** – Árkádia Kiskönyvtár, Történelem 3.
Szerkesztette: Dévényi Anna, Forgó András, Gőzsy Zoltán
- **A romantika korának irodalmáról** – Árkádia Kiskönyvtár, Irodalom 2.
Szerkesztette: Z. Kovács Zoltán
- **A nyelvújítás kora** – Árkádia Kiskönyvtár, Irodalom 3.
Szerkesztette: Tóth Orsolya
- **Gyerekirodalom** – Árkádia Kiskönyvtár, Irodalom 4.
Szerkesztette: Milbacher Róbert
- **Ókor** – Árkádia Kiskönyvtár, Történelem 4.
Szerkesztette: Dévényi Anna és Gőzsy Zoltán
- **A Magyar Királyság a kora újkorban** – Árkádia Kiskönyvtár, Történelem 5.
Szerkesztette: Gőzsy Zoltán és Varga Szabolcs